

Gemeenschappelijke Regeling GGD Drenthe

Verslag van bevindingen 2017

22 maart 2018

Het algemeen bestuur van
de gemeenschappelijke regeling GGD Drenthe
T.a.v. mevrouw C.M. Eeken, directeur publieke gezondheid
Postbus 144
9400 AC ASSEN

Datum
22 maart 2018

Behandeld door
J. Dikboom
088 288 6445

Ons kenmerk
114562980/2018.041115/SR

Onderwerp
Verslag van bevindingen 2017

Geachte leden van het bestuur,

Hierbij ontvangt u het verslag van bevindingen 2017. Dit verslag van bevindingen bevat de belangrijkste uitkomsten van onze werkzaamheden, waarvan wij denken dat die voor u relevant zijn voor een goed begrip van de jaarrekening 2017, voor het uitoefenen van uw toezichthoudende taak, en voor het beoordelen van de financiële positie van uw gemeenschappelijke regeling.

Onze controleverklaring

De jaarrekening 2017 van de gemeenschappelijke regeling GGD Drenthe is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur. Naar aanleiding van de controle van deze jaarrekening hebben wij op 22 maart 2018 een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.

Vaststelling jaarrekening

Wij gaan ervan uit dat het algemeen bestuur overgaat tot ongewijzigde vaststelling van de jaarrekening. Wij verzoeken u contact met ons op te nemen wanneer dit niet het geval is. In overleg kunnen dan de verdere noodzakelijke acties worden ondernomen.

Beperking reikwijdte van deze rapportage

Het verslag van bevindingen is, zoals hiervoor reeds verwoord, bedoeld om u te ondersteunen bij de beoordeling van de jaarrekening 2017. De bevindingen en beschouwingen in dit verslag komen voort uit onze controlewerkzaamheden in het kader van de jaarrekeningcontrole, en dienen dan ook in die context gelezen te worden. Wij wijzen u erop dat uw controlerende taak uiteraard verder gaat dan uitsluitend het financieel getinte perspectief vanuit de accountantscontrole.

3

22 maart 2018

114562980/2018.041115/SR

Tot slot

Het conceptverslag van bevindingen is met de directeur publieke gezondheid en de controller besproken op 7 maart 2018.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

J.C. Huizinga RA

Inhoud

1	Inleiding	5
2	De financiële uitkomsten van 2017	6
	2.1 Resultaat 2017	6
	2.2 Financiële positie	7
3	(Programma)verantwoording geeft voldoende inzicht in verrichte prestaties	8
4	Rechtmatigheid: afspraken tussen het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur	9
	4.1 Budgetrecht toereikend ingericht en nageleefd	9
	4.2 Naleving verordeningen is op orde	9
	4.3 Niet-financiële rechtmatigheid	10
5	Interne beheersing op orde	11
6	Relevante bevindingen jaarrekeningcontrole	12
	6.1 Vpb-plicht	12
	6.2 Afschrijvingen niet geheel conform verordening	12
	6.4 Onze rol met betrekking tot de automatisering	12
	Bijlage A: Overzicht geconstateerde controleverschillen	13
	Bijlage B: Frauderisico's	14
	Bijlage C: Opdracht, toleranties en aanpak	15
	Bijlage D: Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd	17

5

22 maart 2018

114562980/2018.041115/SR

1 Inleiding

Door middel van de door u getekende opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot de controle van de jaarrekening 2017 van uw organisatie.

De doelstelling van de controle is het afgeven van een controleverklaring bij de jaarrekening 2017 van GGD Drenthe. De accountantscontrole omvat naast de controle op de getrouwheid van de cijfers ook een beoordeling van de rechtmatigheid van het financiële beheer over het jaar 2017, zoals uitgeoefend door of namens het dagelijks bestuur.

Het dagelijks bestuur legt door middel van de jaarstukken, de jaarrekening en het jaarverslag, verantwoording af aan het algemeen bestuur. Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor de jaarrekening en heeft die verantwoordelijkheid schriftelijk aan ons bevestigd.

Conclusie

Wij hebben bij de jaarrekening 2017 van de GGD Drenthe een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid. De controle van de jaarrekening 2017 van GGD Drenthe is voorspoedig verlopen.

2 De financiële uitkomsten van 2017

2.1 Resultaat 2017

Het resultaat 2017 is als volgt samen te vatten:

	x € 1.000
De totale baten van de GGD Drenthe over 2017 bedragen:	24.160
De totale lasten van de GGD Drenthe over 2017 bedragen:	<u>-24.147</u>
Resultaat voor bestemming	13
• Bij: onttrekkingen aan reserves:	625
• Af: toevoegingen aan reserves:	<u>- / - 520</u>
Per saldo onttrokken aan de reserves (meer onttrokken dan toegevoegd):	<u>+ 105</u>
Nog te bestemmen resultaat (voordelig):	<u><u>118</u></u>

In de verslaggevingsregels, het BBV, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Het resultaat vóór bestemming wordt bepaald als saldo van alle baten en lasten die samenhangen met de bedrijfsvoering. Voor tekorten of overschotten wordt vervolgens in de sfeer van de resultaatbestemming een dekking, dan wel een aanwending benoemd. De resultaatbestemming is bestuurlijk domein, en de resultaatbepaling is het domein van de organisatie, onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur.

Het resultaat voor bestemming komt uit op € 13.000 positief. Hiermee ligt het behaalde resultaat voor bestemming boven het begrote resultaat (na wijziging) van € 477.000 negatief. Dit heeft voornamelijk als oorzaak de positieve resultaten op de programma's Beschermen ad € 100.000, en Additioneel ad € 220.000. Het resultaat op het programma Additioneel is voornamelijk ontstaan door een positief resultaat op de uitvoering van taken inzake publieke gezondheid vergunninghouders. Het overschot van € 238.000 is toegevoegd aan de egalisatiereserve, zodat de opbrengst beschikbaar blijft voor het uitvoeren van de taak in 2018 en 2019.

Op basis van besluitvorming van het algemeen bestuur inzake de begroting en de te hanteren reserves zijn in de jaarrekening reeds mutaties in de bestemmingsreserves verwerkt voor een bedrag van per saldo € 105.000. Dergelijke besluiten hebben invloed op het resultaat dat na bestemming in de jaarrekening wordt opgenomen. Het resultaat na tussentijdse bestemming bedraagt € 118.000 positief. Dit nog te bestemmen resultaat is afzonderlijk opgenomen in de balans. Dit is het resultaat waarover het algemeen bestuur nog een besluit moet nemen. Over 2017 betreft dit besluit dus de bestemming van een positief saldo.

2.2 Financiële positie

Het saldo van de langlopende financieringsmiddelen eigen vermogen, voorzieningen en langlopende leningen bedraagt € 2,3 miljoen. Hiervan is € 1,1 miljoen vastgelegd op lange termijn, waardoor een werkkapitaal resteert van € 1,2 miljoen. Er is sprake van een gezonde liquiditeitspositie.

Het eigen vermogen per einde 2017 bedraagt € 2,3 miljoen, waarvan het grootste gedeelte is gereserveerd voor specifieke doelen; dit zijn de bestemmingsreserves.

Hierna geven wij een overzicht van de ontwikkeling van het eigen vermogen van 2012 tot en met 2017:

Ontwikkeling eigen vermogen (x € 1.000)	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Algemene reserve	447	199	247	450	96	370
Bestemmingsreserves	2.297	1.851	1.430	1.578	1.884	1.779
Nog te bestemmen resultaat bij jaarrekening	258	584	236	424	275	118
Stand per 31 december	3.002	2.634	1.913	2.452	2.255	2.267
Totale baten	14.042	14.279	19.613	22.280	23.424	24.160
Verhouding eigen vermogen t.o.v. totale baten	21,4%	18,4%	9,8%	11,0%	9,6%	9,4%

Bovenstaand is de ontwikkeling zichtbaar van het eigen vermogen in verhouding tot de totale baten. Dit kengetal wordt het weerstandsvermogen genoemd, en geeft de buffer aan die GGD Drenthe heeft om eventuele onverwachte niet-begrote financiële tegenslagen het hoofd te kunnen bieden. Voor dit kengetal bestaat geen harde norm, maar volgens de ratio's van het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR), die u benoemt in de paragraaf "Weerstandsvermogen", heeft GGD Drenthe ruim voldoende weerstandscapaciteit.

Het weerstandsvermogen is, na het in 2014 toegenomen activiteitsvolume van de gemeenschappelijke regeling, relatief stabiel.

In hoeverre het volledig vrij besteedbaar vermogen (de algemene reserve) een afdoende buffer is voor de gevolgen van de risico's die zich van jaar tot jaar in de toekomst kunnen voordoen, is niet eenvoudig in te schatten. De algemene reserve ultimo 2017 (voor verdeling onverdeeld saldo) bedraagt € 370.000.

Ten opzichte van de totale lasten voor basistaken in 2017 is dit 2,3%, hetgeen lager is dan de door het bestuur gestelde richtlijn van 5%. De algemene reserve is wellicht niet toereikend om korte termijn risico's goed te kunnen pareren, zonder de hand op te houden bij de gemeenten.

Wij zijn overigens van mening dat het voor een GR uit het oogpunt van continuïteit niet noodzakelijk is grote vrije reserves aan te houden. De deelnemende gemeenten staan immers wettelijk garant voor tekorten. Vanuit een oogpunt van begrotingsstabiliteit bij de deelnemende gemeenten is het echter zeker aan te bevelen een vermogensbuffer aan te houden, om afwijkingen in het resultaat (ten opzichte van de begroting) zelfstandig op te kunnen vangen.

3 (Programma)verantwoording geeft voldoende inzicht in verrichte prestaties

De jaarstukken van GGD Drenthe bestaan uit twee delen. Het meer financieel getinte deel is de jaarrekening. De verantwoording over de beleidsuitvoering is opgenomen in het jaarverslag. Het jaarverslag bevat de programmaverantwoording en de paragrafen.

Wij wijzen u erop dat het jaarverslag geen onderwerp is van de accountantscontrole. Het jaarverslag hebben wij uitsluitend beoordeeld op consistentie van de informatie in het jaarverslag met de cijfers in de jaarrekening. Omdat beide delen echter niet los van elkaar te zien zijn, informeren wij u vanuit onze visie over mogelijke aandachtspunten met betrekking tot het jaarverslag.

De programmaverantwoording is voor het algemeen bestuur van belang om er zicht op te krijgen of het voorgenomen beleid ook door het dagelijks bestuur is uitgevoerd. De programmaverantwoording geeft inzicht in het de uitvoering van, en het voorgenomen beleid, en de daaruit resulterende activiteiten.

4 **Rechtmatigheid: afspraken tussen het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur**

4.1 **Budgetrecht toereikend ingericht en nageleefd**

Eén van de belangrijkste elementen van de kaderstellende taak van het algemeen bestuur is het budgetrecht. Het algemeen bestuur heeft het recht om de budgetten toe te kennen. Het dagelijks bestuur is vervolgens verantwoordelijk voor het opzetten van een systeem van budgetbeheer dat moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting (het budget) blijven.

Omdat het algemeen bestuur de kaders stelt, is het overschrijden van de begroting in beginsel onrechtmatig. De analyse van overschrijdingen dient plaats te vinden op het niveau van de vastgestelde programma's. Het begrotingscriterium is uitgewerkt door de Commissie BBV.

Hieruit blijkt dat in de volgende gevallen de overschrijding niet meeweegt in het accountantsoordeel:

- Kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.
- Kostenoverschrijdingen die passen binnen het beleid en die niet tijdig zijn gemeld.
- Kostenoverschrijdingen bij opneideregelingen.

Deze uitwerking laat onverlet dat het algemeen bestuur nadere regels kan stellen voor de weging van dergelijke kostenoverschrijdingen. Het algemeen bestuur van GGD Drenthe heeft echter geen nadere regels opgesteld.

In totaal heeft GGD Drenthe € 24,2 miljoen aan lasten begroot (na begrotingswijziging), tegenover € 24,1 miljoen aan werkelijke lasten. De realisatie is daarmee per saldo lager dan de begroting. De toelichting in de exploitatierekening geeft een goed inzicht in de aard en oorzaken van de afwijkingen tussen de begroting en de realisatie. Wij verwijzen voor deze toelichting naar de toelichting op de exploitatierekening van de jaarrekening.

Op het programma Additioneel is een overschrijding van lasten van € 156.000 zichtbaar. Aangezien de overschrijding wordt gecompenseerd door hogere baten, leidt de lastenoverschrijding naar onze mening niet tot een begrotingsonrechtmatigheid die wij in ons oordeel zouden moeten meewegen.

4.2 **Naleving verordeningen is op orde**

Rechtmatigheid is in essentie het vaststellen dat de gemaakte afspraken en regels worden nageleefd. Heldere en duidelijke procedures vormen hiervoor een belangrijke bouwsteen. De voor GGD Drenthe van toepassing zijnde regels zijn vastgelegd in een normenkader. Dit normenkader is in feite niets anders dan een overzicht van de van toepassing zijnde - en daarmee te toetsen - interne en externe spelregels. Wij hebben onze werkzaamheden uitgevoerd aan de hand van het controleprotocol (inclusief het normenkader) dat door uw bestuur is vastgesteld, rekening houdend met de goedkeuringstolerantie zoals deze vastligt in het BBV, namelijk voor fouten 1% en voor onzekerheden 3%.

10

22 maart 2018

114562980/2018.041115/SR

Het door het algemeen bestuur in het verleden vastgestelde controleprotocol en het normenkader (11 december 2017) hebben wij betrokken in onze werkzaamheden.

De controle op de naleving van de verordeningen wordt intern gewaarborgd door het inrichten van de processen. Na toetsing op de naleving van de verordeningen is ons niet gebleken dat de verordeningen en wetgeving die leiden tot financiële beheersmaatregelen in 2017 op materiële aspecten door het dagelijks bestuur niet worden nageleefd.

Bij onze controle op de rechtmatigheid van de aanbestedingen constateerden wij dat GGD Drenthe in 2017 door middel van een meervoudig onderhandse aanbesteding een driejarig contract heeft afgesloten voor een WGA-verzekering. De totale contractwaarde is hoger dan de drempel voor Europees aanbesteden (€ 209.000). Vanuit dat oogpunt had er een openbare (Europese) aanbestedingsprocedure uitgevoerd moeten worden. GGD Drenthe heeft er in overleg met een adviesbureau op basis van marktverkenning bewust voor gekozen om het contract niet Europees aan te besteden. Gezien het specifieke karakter van de verzekering (typisch Nederlandse aangelegenheid), het korte tijdbestek en de uitgevoerde marktverkenning, achten wij het, na afstemming met onze interne aanbestedingsdeskundigen, verdedigbaar dat er in dit geval geen Europese aanbesteding heeft plaatsgevonden. Wel adviseren wij om in voorkomende gevallen het keuzeprocés en de overwegingen direct vast te leggen en niet pas achteraf. Daarnaast is het aan te bevelen om dergelijke aanbestedingen te publiceren, zodat transparant wordt hoe GGD Drenthe heeft gehandeld.

Onze indruk is dat de aanbesteding zorgvuldig en weloverwogen heeft plaatsgevonden.

4.3 Niet-financiële rechtmatigheid

Een onderdeel van de rechtmatigheidswetgeving is de niet-financiële rechtmatigheid. Dit is weliswaar niet primair het onderzoeksgebied van de accountant, maar de accountant heeft wel als taak u te wijzen op een niet-financiële onrechtmatigheid, mocht hij deze constateren bij de uitvoering van de controle, en op eventuele tekortkomingen in het interne signaleringssysteem.

5 Interne beheersing op orde

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2017 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle van de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

Onze bevindingen, voortvloeiend uit de interim-controle, zijn vastgelegd in een gedetailleerde managementletter d.d. 15 december 2017. Conclusie is dat de administratieve organisatie van de GGD voldoende basis biedt voor een sluitende accountantscontrole. Bijzondere thema's in de controle waren de overgang naar een nieuw financieel systeem (AFAS) en de inregeling van de bevoegdheden en controles rondom dit IT-systeem.

Tijdens de interim-controle hebben wij aandacht besteed aan de IT-omgeving, de zogenoemde General IT Controls en, in het verlengde daarvan, de informatiebeveiliging en de voorbereiding op de Algemene verordening gegevensbescherming (hierna: AVG). Vanaf 25 mei 2018 is de AVG van toepassing. Organisaties die persoonsgegevens verwerken, krijgen dan meer verplichtingen. De meldplicht datalekken is slechts een onderdeel van AVG. De nadruk ligt - meer dan nu - op de verantwoordelijkheid van organisaties om te kunnen aantonen dat zij zich aan de wet houden.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geconstateerd dat er weliswaar voldoende aandacht is voor informatiebeveiliging en dat er voorbereidingen worden getroffen op de invoering van de AVG, maar gezien het belang van en de ontwikkelingen rondom dit thema blijft het belangrijk om voldoende aandacht te besteden aan en binnen de organisatie kennis te hebben van informatiebeveiliging. Dit geldt des te meer voor een organisatie als de GGD, omdat hier privacygevoelige gegevens van en over cliënten | (o.a. huiselijk geweld en forensische verrichtingen) en medewerkers worden opgeslagen. Het is daarom van belang dat de verantwoordelijke functionaris niet alleen voldoende kennis heeft van de privacy-wetgeving, maar ook voldoende tijd om de functie te kunnen uitoefenen, zodat informatiebeveiliging structureel kan worden geborgd.

6 Relevante bevindingen jaarrekeningcontrole

6.1 Vpb-plicht

Met ingang van 2016 zijn publiekrechtelijke rechtspersonen (zoals gemeenten en gemeenschappelijke regelingen) belastingplichtig geworden voor de vennootschapsbelasting, indien en voor zover zij een onderneming drijven. Onder 'onderneming' wordt in dit verband verstaan: een organisatie van kapitaal en arbeid die deelneemt aan het economisch verkeer met het oogmerk om winst te behalen.

Voor de GGD geldt dat een aantal activiteiten, waaronder reizigerszorg en forensische geneeskunde, onder de Vpb-heffing valt. De betreffende activiteiten vallen echter in een cluster dat nauwelijks winstgevend is. De financiële impact van de invoering van de Vpb-plicht is voor GGD Drenthe daarom vooralsnog gering.

De Belastingdienst heeft tot op heden nog geen definitieve uitspraak gedaan over de belastingplichtige activiteiten van de GGD. Derhalve willen wij u erop wijzen dat het raadzaam is om periodiek een analyse te doen op eventuele gewijzigde activiteiten en nieuwe inzichten inzake bestaande activiteiten die mogelijk VPB-plichtig zijn.

6.2 Afschrijvingen niet geheel conform verordening

De afschrijvingslast voor medische apparatuur is berekend op basis van een afschrijvingstermijn van 10 jaar. Deze termijn sluit aan met de termijn voor de afgesloten onderhoudscontracten, en is daarom bedrijfseconomisch gezien passend. De gehanteerde termijn van 10 jaar is echter langer dan de door het algemeen bestuur in de beleidsnota vastgestelde termijn van 5 jaar, waardoor er sprake is van een rechtmatigheidsfout. Deze fout blijft ruim binnen de toleranties, maar wordt door ons wel gemeld in het overzicht van geconstateerde controleverschillen (bijlage A.).

Wij hebben begrepen dat u voornemens bent de verordening in 2018 aan te passen, en dat lijkt ons ook de juiste weg.

6.3 Onze rol met betrekking tot de automatisering

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan.

Bij onze controle hebben wij slechts beperkt gebruikgemaakt van de automatisering. De meeste procedures worden vastgelegd buiten de automatisering om.

Uit onze beperkte werkzaamheden met betrekking tot de automatisering komen geen bijzonderheden naar voren, anders dan gemeld in de managementletter.

Bijlage A: Overzicht geconstateerde controleverschillen

Niet-gecorrigeerde controleverschillen	Soort	Invloed eigen vermogen	Invloed resultaat
De gehanteerde afschrijvingstermijn van medische apparatuur is niet conform de "Nota activeren waarderen en afschrijven 2015-2018", Hierdoor zijn de afschrijvingslasten te laag verantwoord.	Rechtmatigheid	€ 22.000	€ 4.000
Totaal		€ 22.000	€ 4.000

Bijlage B: Frauderisico's

Vanwege de ontwikkelingen in het accountantsberoep, als gevolg van de onderzoeken naar de kwaliteit van de accountantscontroles, heeft een aantal onderwerpen een verhoogde aandacht gekregen. Een van deze onderwerpen betreft de interne frauderisicoanalyse van een organisatie als onderdeel van haar eigen kwaliteitsbeheersing. Het beheersen van kwaliteit is uitsluitend mogelijk indien vooraf ook inzicht wordt verkregen in en bewustwording is gecreëerd omtrent die gebieden die gevoelig zijn voor bewuste manipulatie, oftewel fraude. Het onderkennen van dergelijke risico's is een startpunt om (goede) interne-beheersingsmaatregelen te kunnen invoeren, die het risico op fraude zoveel als mogelijk beperken. De interne frauderisicoanalyse geeft dus nadere richting aan de wijze waarop de organisatie haar eigen interne-beheersingsomgeving heeft ingericht.

GGD Drenthe maakt een frauderisicoanalyse en heeft maatregelen getroffen om fraude te voorkomen. In de processen zijn maatregelen getroffen die ervoor zorgen dat bepaalde handelingen alleen kunnen worden uitgevoerd als twee of meer personen hun akkoord geven, bijvoorbeeld bij het verrichten van betalingen. Hier ligt overigens meteen het volgende gevaar op de loer, namelijk het samenspannen tussen medewerkers. Dit is niet te voorkomen, maar een periodieke controle door collega's en een interne controle vormen hierop het sluitstuk. Verder worden er aanvullende preventieve maatregelen toegepast, bijvoorbeeld door middel van het integriteitsbeleid, een vertrouwenspersoon, de regeling budgethouders, het inkoop- en aanbestedingsbeleid, etc.

Wat betreft onze controlewerkzaamheden heeft GGD Drenthe hiermee voldoende inzicht gegeven in de wijze waarop aandacht besteed wordt aan het voorkomen van fraude.

Van de accountant mag een professioneel-kritische houding worden verwacht ten aanzien van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude in de jaarrekening. Ter invulling van deze professioneel-kritische houding maakt de accountant een inschatting van de frauderisico's, vormt hij zich een beeld van de maatregelen van interne beheersing die de organisatie heeft getroffen om mogelijke fraudes van materieel belang te voorkomen, en beziet hij of deze maatregelen effectief zijn. Wanneer sprake is van een aanwijzing voor fraude, dan zal de accountant dit communiceren met, afhankelijk van de aard van de fraude, de direct leidinggevende, het dagelijks bestuur en, in sommige gevallen (fraude in de top van de organisatie) en wanneer onvoldoende herstelwerkzaamheden worden ondernomen, het algemeen bestuur.

Geen aanwijzingen dat er sprake is geweest van materiële fraude

Hoewel wij een kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, merken wij op dat onze controle niet specifiek gericht is op het ontdekken van fraude. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2017 hebben wij geen aanwijzingen verkregen die erop wijzen dat er sprake is geweest van fraude.

Bijlage C: Opdracht, toleranties en aanpak

De opdracht die u ons hebt verstrekt

Door middel van de door u getekende opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot de controle van de jaarrekening 2017 van uw gemeenschappelijke regeling.

Gehanteerde toleranties

Bij onze controlewerkzaamheden zijn de volgende toleranties gehanteerd (lasten zijn inclusief mutaties in de reserves):

Goedkeuringstoleranties		
Fouten	1% van het totaal van de lasten	€ 240.000
Onzekerheden	3% van het totaal van de lasten	€ 720.000

De goedkeuringstoleranties die zijn gehanteerd, liggen in lijn met de goedkeuringstoleranties zoals deze zijn voorgeschreven in het BBV.

Gezamenlijke risicoanalyse als basis

Onze controle start met het maken van een analyse van de risico's waar u als gemeenschappelijke regeling mee te maken heeft. Deze risicoanalyse zien wij als een gezamenlijke actie van ons controleteam en vertegenwoordigers van uw gemeenschappelijke regeling, en maakt deel uit van ons pre-auditgesprek. Het doel hiervan is op basis van gezamenlijke kennis van uw organisatie en uw omgeving en branche tot een zo volledig en bruikbaar mogelijke risicoanalyse te komen, die als basis voor verdere controlewerkzaamheden zal dienen. Het gaat hierbij om de externe risico's en de risico's in de bedrijfsvoering. Bij deze inventarisatie ligt de focus op de risico's op afwijkingen van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude of fouten.

Onze risicoanalyse en daarop gebaseerde controleaanpak richten zich niet uitsluitend op de jaarrekening zelf, maar ook op het systeem van interne beheersing. Hoe beter dat systeem functioneert, hoe meer zekerheid er bestaat dat betrouwbare informatie wordt opgeleverd, zowel tussentijds als bij het opstellen van de jaarrekening.

Bij de jaarrekeningcontrole stellen wij vast of de jaarrekening is opgesteld volgens de geldende verslaggevingsvoorschriften (het BBV), of de door u opgestelde jaarrekening een getrouw beeld geeft, en of de baten en lasten en balansmutaties voldoen aan de eisen van rechtmatigheid zoals opgenomen in het vastgestelde controleprotocol. Ook stellen wij vast dat de posten in de jaarrekening adequaat zijn toegelicht. Onze controle houdt niet in dat wij alle posten integraal controleren. Onze aanpak heeft als doel om belangrijke onjuistheden of onrechtmatigheden te ontdekken, rekening houdend met de materialiteitsgrenzen zoals vastgelegd in het controleprotocol.

16

22 maart 2018

114562980/2018.041115/SR

Het product van de jaarrekeningcontrole is de controleverklaring bij de jaarrekening en een verslag van bevindingen. In het verslag van bevindingen rapporteren wij fouten en onzekerheden en overige bijzonderheden die naar onze mening van belang zijn voor de behandeling van de jaarrekening (zoals governance, financiële positie, ontwikkeling resultaten en de kwaliteit van de interne beheersing).

Bijlage D: Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Op basis van onze toetsing concluderen wij dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij GGD Drenthe in 2017 voldoende is gewaarborgd. Een overzicht van de aanvullende dienstverlening hebben wij hieronder opgenomen.

Aanvullende dienstverlening (niet controle gerelateerd)
Geen